

УДК [343.85:343.35](477)

Зоряна Валентинівна ЖУРАВСЬКА,кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права і процесу
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, Луцьк, Україна;**Ігор Миколайович ВАСИЛЮК,**

адвокат Волинської колегії адвокатів, Луцьк, Україна

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНО СОЦІАЛЬНОГО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

У контексті підвищення ефективності запобіжної діяльності по боротьбі з корупцією на загально соціальному рівні А. П. Долгова обґрунтовано доводить необхідність тих заходів, що, перш за все, виключають використання корупції як засобу становлення та укріплення нових суспільних відносин, створення соціальної основи ринкових відносин, а також не допущення відмивання та примноження кримінальних капіталів [1, с. 512].

Казахські науковці вважають, що у системі заходів загальносоціального запобігання корупції найбільш ефективними можуть бути наступні: 1) максимальне обмеження владних, повноважень чиновників, зведення в ідеалі їх функцій до формально-регістраційних; 2) максимальне обмеження прав бюрократії по «регулюванню» економіки, освіти, охорони здоров'я, науки, культури, т. ін. 3) скорочення бюрократичного апарата на всіх рівнях; 4) посилення незалежності безпеки та особистості; 5) підвищення незалежності та престижу суду (суддів); 6) формування громадського суспільства; 7) суттєве підвищення оплати праці чиновників (держслужбовців) при одночасному підвищенні їх відповідальності; 8) забезпечення «прозорості» їх діяльності [2, с. 251].

У науковій літературі можна зустріти й інші підходи [3, с. 24–30], основний лейтмотив яких зводиться до того, що, як слушно зауважив Г. Й. Шнайдер, створені державою органи контролю за злочинністю самі потребують контролю [4, с. 437]. При цьому він виокремив три визначальні ознаки корупціонерів зазначеної категорії, а саме – ці особи: а) вчиняють корупційні правопорушення і «заради права і закону». Саме тому так важко на практиці виявити зловживання владою та запобігати корупції; б) використовують суспільну думку, яка завжди довіряє відповідальним політикам, позаяк без такої довіри держава виявляється просто не управляємою. Саме тому, на думку Г. Й. Шнайдера, держава та її установи мають діяти лише легально та мати кримінальний захист; в) нерідко використовують заради своїх значних цілей державний апарат, створений, зокрема, для боротьби із злочинністю. Ось чому зловживання владою у виді корупційних діянь є таким суспільно небезпечним [4, с. 437].

О. Ю. Шостко, не дивлячись на те, що заходи запобігання корупції повинні мати пріоритет, однак із урахуванням сучасних викликів, які постали перед Україною, пов'язаних із зміною влади, виявлених фактів багатомільярдних розкрадань державного бюджету, першочерговим завданням є втілення

у життя принципу невідворотності покарання для всіх осіб, винних у корупційних злочинах, і повернення їх незаконно здобутих доходів українській державі [5, с. 361]. До інших найбільш дієвих та невідкладних заходів загально соціального спрямування по запобіганню корупції він відніс наступні: 1) забезпечення незалежної судової влади та діяльності реформованої прокуратури; 2) створення системи стримування і протидії у системі поділу влади, підзвітності і відкритості державних інституцій. Зокрема, ефективним у цьому напрямі буде унормування прозорості діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування передусім чітким правовим регулюванням адміністративних процедур. Цьому сприятиме якнайширше використання інформаційних технологій, перш за все Інтернету. Мають бути відкритими реєстри майнових прав власності на рухоме та нерухоме майно, реєстри всіх одержувачів соціальних пільг та спеціальних пенсій, витрат, які здійснювалися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Слід скоротити кількість ліцензій, дозволів та інших бюрократичних обмежень, створити систему державного захисту рівних конкурентних умов для всіх представників бізнесу [5, с. 361–362]; 3) зміна функцій Рахункової палати та Державної фінансової інспекції; 4) реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; 5) активна протидія корупції з боку громадян, їх об'єднань, засобів масової інформації – як найбільш дієвих «активів» громадського суспільства; 6) зниження активної протиправної корупційної поведінки громадян, а саме: надання відомостей щодо загроз корупції, негативні наслідки від якої не завжди є очевидними; важливим є виховання нетерпимості до корупції, усвідомлення власної відповідальності, що дозволить підвищити громадську активність, перш за все, молоді. У цьому зв'язку особливо важливою є підготовка майбутніх юристів, позаяк саме студенти юридичних вузів повинні мати «нульову» толерантність до проявів активної і пасивної корупції [5, с. 362].

Звичайно, що у системі заходів загально соціального запобігання корупції пріоритетне місце мають заходи, що пов'язані із законодавчим регулюванням даного питання. До таких А. П. Закалюк відніс заходи: а) по-перше, із виявлення, обмеження та запобігання дії чинників корупції як соціального явища, її проявів у вигляді корупційних відносин і діянь та корупційної діяльності, включаючи її перед корупційну стадію формування та набуття детермінуючої якості зазначеними чинниками;

б) по-друге, з викриття корупційних діянь та корупційної діяльності засобами державного і громадського контролю; в) по-третє, із забезпечення правовими та процесуальними засобами обов'язкової відповідальності осіб за вчинені корупційні правопорушення, передусім за злочини, пов'язані з корупцією. г) по-четверте, з визначення організаційно-правових та інституційних засад приведення названих напрямів і форм діяльності, її елементів в єдину Систему антикорупційного контролю та протидії [6, с. 227–228].

При цьому у кожній групі відносин мають бути регламентовані: 1) суб'єкти діяльності; 2) обов'язки та повноваження цих суб'єктів; 3) правові форми та засоби здійснення антикорупційної діяльності; 4) механізми контролю; 5) відповідальність за невиконання антикорупційного законодавства.

Все це разом науковці називають предметом законодавчого регулювання у системі загально соціального запобігання корупції в Україні [6, с. 228].

Як з цього приводу зробив висновок О. М. Джужа, протидія злочинності тому так і називається, що передбачає протиставлення криміногенним фактором анти криміногенних, щоб усунути чи блокувати дію перших. Звичайно, досягти цього в реальному житті практично неможливо, але мінімізувати вплив кримінальних чинників можливо і необхідно [7, с. 214].

Важливим у цьому контексті є заходи організаційного характеру, а саме: 1) дотримання правил

підходу та розміщення кадрів, що ґрунтується на конкурсній основі; 2) введення обов'язкових спеціальних перевірок кандидатів на заняття відповідальних посад в органах державної влади та управління; 3) удосконалення системи спеціальних обмежень, встановлених для державних службовців, з метою запобігання конфлікту інтересів; 4) введення практики обов'язкової ротації керівництва; 5) чітка регламентація процедури прийняття у правлінських рішень; 6) обов'язків розгляд на засіданнях міністерств і відомств питань щодо виконання законодавства про державну службу та боротьбу з корупцією; 7) встановлення адміністративної відповідальності посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування за ухилення від реагування на критичні виступи засобів масової інформації; 8) врегулювання на законодавчому рівні механізму політичного й управлінського лобізму[8, с. 207].

Отже, загально соціальне запобігання корупції – це система науково обґрунтованих та реалізованих на правовому і практичному рівнях відповідними суб'єктами запобігання заходів, спрямованих на усунення причин і умов, а також на стабілізацію у першу чергу, політичної обстановки в Україні, реформування економічних відносин, вирішення інших соціальних проблем населення, які негативно впливають на ефективність забезпечення та реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Список бібліографічних посилань

1. Криминология: учебник для юрид. вузов/под общ. ред. А. И. Долговой. М.: Инфра-М – Норма, 1997. 784 с.
2. Криминология: учебник/под ред. Рогова И. И., Алауханова Е. О. Алматы: Междунар. центр науч. исследований и прав. экспертизы РК, 2008. 614 с.
3. Телешун С. О., Рейтерович І. В., Тіньков А. Л. Роль ефективної антикорупційної політики у формуванні правової держави // Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України: матеріали всеукр. підсумк. наук.-практ. конф. (Київ, 12 берез. 2015 р.). Ч. 1. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 24–30.
4. Шнайдер Г. Й. Криминология: пер. с нем./под общ. ред. и с предисл. Л. О. Иванова. М.: Издат. группа «Прогресс» – «Универс», 1994. 504 с.
5. Криминологія: підручник/В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін.; за ред. В. В. Голіні, Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2014. 440 с.
6. Закалюк А. П. Курс сучасної української криминології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 2: Криминологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. 712 с.
7. Криминологія: підруч. для студентів ВНЗ/за заг. ред. О. М. Джужи. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 414 с.
8. Проблеми протидії злочинності: підручник/Кальман О. Г., Козьяков І. М., Куц В. В. та ін.; за ред. О. Г. Кальмана. Харків: Новасофт, 2010. 352 с.

Одержано 03.02.2017